

BELOAGATIK PELURA.— Gaztelako erregeak Gipuzkoa eskuratu zuenean Nafarroak itsasora zuen irtera kendu zion, Oiarso zeritzan parteaz jabetzean. Inguru horren zainzaile zen Beloagako torrea. Oraindik ere hor daude torrearen oinarriak; bere solairu biribilak 5 metro ditu eta hormak 80 zentimetro sendoz.

Nafarroako Santxo Azkarraren denborak ziren, baina torrea bera lehenagokoa daiteke. Torrearen egitura nolakoa zen jakiteko Ahatsakoa (Garazin) har genezake eredu. Ahatsan, Iratiko bidearen gainetik muino batean dagoen torre biribila, oraindik zutik dago, eta bere berriak XII. mendearen haserakoak ditugu, Ahatsako jaunak Nafar erregeen zerbitzuko zirenekoak.

Neurriz eta solairuaren egituraz, bai Ahatsa eta bai Beloagak Urkulukoaren (hau ere Garazi partean) oroitza dakarkigute, baina ez dira gauza bera. Urkulukoa, erromatar garaikoa, handiagoa izateaz gainera hormen aparejoa hobeto landua eta ajustatua. Besteok, Ahatsa eta Beloaga, tipiagoak eta arruntoan.

Beloaga izenez torrearen arrastoak bilatu nahi dituenak nekez aurkituko ditu, zeren izen hori ahoz aho aldatuz etorri zaigu eta ez du lan erraza orain erabiltzen denetik jatorrizkoa ezagutzea. Hala ezagutu du bere aldakuntza: Beloaga, Feloaga, Feluaga, Peluaga, Pelua eta azkenean Pelu soil soilik.

Aldakuntza horietaz jabetzen ez direlako edo, oraindik badira leku-izenak gaur egun ahoz erabiltzen diren eran uztearen aldekoak. Badakigu eskribau askok zer-nolako hutsak egin zituzten deiturak idazterakoan; baina, hala ere, askozaz huts handiagoak ageri zaizkigu ahoz aho etorri zaizkigunetan, batez ere azken mende honetan. Gure ustez, duela ehun urte edo gehiagotik agiriaren lekukotasunez ematen

ez den toki-izena ez da fidagarria, gai hauetan okerrik handienak mende honetan egin direnez, bereziki euskaltzaleak etimologiaren bila ibili direnean.

Izenen esan nahiari begiratu gabe ere, hara hor Beloagatik Pelura zelako aldakuntza ezagutu den. Ikus ditzagun agiriaren arabera:

1200. urtean *Beloaga*, gaur egun Peluko Torria deritzana. Fausto Arozenak *Guipúzcoa en la Historia* (Madrid, 1964) liburuaren 74. orrialdean zehatz dakarrenez, Rodrigo Jiménez de Rada-ren *Opera praecipua* deritzan Koronikan *Beloaga* agertzen dela, Hinojosak berera gaizki aldatu bazuen ere. Manuel Lekuonak ere ongi ematen ditu torre honen berriak *Del Oyarzun Antiguo* (Donostia, 1959) liburuko 66. orrialdean; baina Beloaga edo Feloagako torrea ez da Arkale gailurrean, handik mendebaldera azken muinoan baizik.

XVII. mendean ordea *Feloaga* agertzen zaigu bertako deituratzat. Francisco Antonio Feloaga ospetsua, jatorriz oiartzuarra, Kalatraba Ordenakoa eta Napoles-ko Erregetzan *senatore zena*, zeinek 1675ean Madriden *Euquiridion juriscontroversi* zeritzan liburu hura publikatu zuen; bere jatorrizko deituraren kontrobersiaz konturatzeka.

Joan zen mendearen erdian Diputazioak agertu zuen *Nomenclátor de la Provincia de Guipúzcoa* hartan oraindik Feloaga bezala jarraitzen zuen. Lau etxek zeramaten izen hori: *Feloaga*, *Feloaga-zar*, *Feloaga-berri* eta *Feloaga-chiqui*.

L. Mitxelenak Apellidos vascos-en lehen argitalpenean (Donostia, 1953), 35. orrialdean, aditzera eman zigun *Feloaga*, ahoz *Pelua*-ra bihurtua aurkitzen zela. Beraz, lehen lehenarekin bikoiztua ez ezik hirukoiztua ere bazen, zeren gaur egungo telefono lista begiratu baizik ez dugu Irunen *Peluaga* deiturak aurkitzeko. Hiri honetan denda bat ere bada deituratikako izen horrekin.

Bukaerako *-aga* horren galera gauza ezaguna da Euskal Herriko leku-izenetan, eta *Peluaga*-ri kentzean erraz ulertzekoa da nola geldituko den. Azkenerako, Mitxelenak aipatzen zuenari azken letra janaz dator Adolfo Leibarren “Contribución al conocimiento del

Valle de Oyarzun'' lanean (1958 *Oyarzun* aldizkarian argitaratua) era honetara: *Pelu*, *Pelu-zar*, *Pelu-berri* eta *Pelu-txiki*. Eta beren gainekaldeko muinoa *Peluko Torria*.

Gaur egun zer hauta zalantzarria baldin bada ere, gutienez historian zehar zen izan den erakusten digu, hautagaiaren aukera eskainiz.

Mendez-mende datorzkigun izenok, eta noizbait ahozkatzen aldatu direnok, ez dugu uste onar daitezkenik maila hortaraino laburturik eta itxuragabeturik, idatziz erabili behar direnean behintzat, bestela gure historia ukatzen ari gara eta jatortasunaren kaltetan deiturak bihurrikatzen eta, era berean, hizkuntza bera zatitzen, pikortzen eta hausten.

Badakigu, arazoa ez dela beti hain ximplea. Inoiz ahozkeraz datorkigun eboluzioa ere neurri batetaraino onartu beharra zaigu, baina ez deformaturik deituren jatortasunetik urrunduz doazenean, ezin ulerturik zentzu gabe hutsal bihurtzen direnean. Bestela, akabo! Ondorea gorde ezik hizkuntzarentzat kaltea, historia agirien haria galtzea eta arkeologia aztarnarik ezin aurkitua, identitatea bera galtzea denez gero.

Beloagatik Perura izan den aldakuntza hori lekukotasun ederra dugu ahal den guzian leku-izenak agirien bidez ematen ikasteko.

J.S.M.